

ХУЛОСАИ

шурои диссертатсионии 6D.KOA-024 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илм

Парвандаи аттестатсионии № _____

Қарори Шурои диссертатсионӣ аз 14.06.2024, таҳти № 3

Барои сазовор донистани Ғуломов Тоҷиддин Мирзоалиевич, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмии доктори илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.09 – Таърихшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ.

Диссертатсия дар мавзӯи “Таърихшиносии забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр дар асрҳои VIII-X” аз рӯи ихтисоси 07.00.09 – Таърихшиносӣ ва методҳои таҳқиқи таърихӣ санаи 17 июни соли 2024, суратмаҷлиси № 6 дар шурои диссертатсионии 6D.KOA-024 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17, Фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7.01.2022, №24/шд) ба ҳимоя қабул кардааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Ғуломов Тоҷиддин Мирзоалиевич 22-юми июли соли 1982 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудааст. Соли 2004 Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси муаррих-архившинос хатм намудааст. Диссертант Ғуломов Т.М. аз соли 2005 дар кафедраи таърихшиносӣ ва архившиносии факултети таърих ба ҳайси аспирант, ассистент, муаллими калон, дотсент, ҳамзамон муовини декан оид ба таълим кор карда, аз соли 2014 инҷониб дар вазифаи мудири кафедраи таърихшиносӣ ва архившиносӣ фаъолият дорад,

Диссертатсия дар кафедраи таърихшиносӣ ва архившиносии факултети таърихи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон омода гардидааст.

Муқарризони расмӣ:

– Саидов Абдуқаҳҳор – доктори илмҳои таърих, профессор, сарҳодими илмии шӯъбаи таърихи қадим, асрҳои миёна ва нави Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи Аҳмади Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон;

– Ҳақназаров Абдуназар – доктори илмҳои таърих, профессори кафедраи таърихи халқи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни;

– Қурбонов Баҳром Раҳмонович – доктори илмҳои таърих, профессор, ноиби ректор оид ба таълими Донишкадаи исломии Тоҷикистон ба номи Имоми Аъзам – Абуҳанифа Нуъмон ибни Собит.

Муассисаи тақриздиханда – Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров» дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби профессори кафедраи таърихи халқи тоҷики Донишгоҳи мазкур, доктори илмҳои таърих Турсунов Бустон Раҳмонович (ихтисос 07.00.09. – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ) ва мудирӣ кафедраи таърихи халқи тоҷики Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров», номзади илмҳои таърих, дотсент Маҳмудова Назира Солихучаевна имзо ва аз ҷониби ректори муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров», доктори илмҳои таърих, профессор Усмонзода Аюб Ислон тасдиқ шудааст, қайд менамояд, ки диссертатсияи Ғуломов Тоҷиддин Мирзоалиевич дар мавзӯи “Таърихнигории забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр дар асрҳои VIII-X” бо дарназардошти навгонии илмӣ, мубрамият, аҳаммияти назариявӣ ва амалиаш сазовори баҳои мусбат буда, ба бандҳои Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад. Рисола дорои нуқтаҳои илмӣ ва хулосаҳои асоснок буда, муаллифи он Ғуломов Тоҷиддин Мирзоалиевич сазовори дараҷаи илмии доктори илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.09 – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ мебошад.

Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи навгонии илмии диссертатсионӣ, ақидаҳо, нуқтаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои назариявӣ ва амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳанд. Довталаби дараҷаи илмӣ вобаста ба мавзӯи диссертатсия 3 монография ва 29 мақола чоп намудааст, ки аз ин 18 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 11 мақола дар маҷмуаҳои илмии дигар ба нашр расидаанд, ки интишороти ӯ нуқтаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмуни диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро собит

менамоянд.

Муҳимтарин интишороти унвончӯ аз руйи мавзуи диссертатсия:

I. Монографияҳо:

[1-М]. Гуломов. Т.М. Этнорелигиозные и этнокультурные процессы принятия ислама в Центральной Азии [Текст] / Т.М. Гуломов. – Душанбе, Сино, 2014. – 157 с.

[2-М]. Гуломов. Т.М. Распространение ислама в Хорасане и Мавераннахре в VII-VIII вв. По сведениям исторических источников [Текст] / Т.М. Гуломов. – Душанбе: Сино, 2016. – 200 с.

[3-М]. Гуломов. Т.М. Густариши ислом дар Хуросони Бузург [Матн]: дар асрҳои VII-X / Т.М. Гуломов. – Душанбе: Хирадмандон, 2020. – 301 с.

II. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд:

[4-М]. Гуломов, Т.М. Ҷойгоҳи вақф дар густариши улум ва таъсиси китобхонаҳо дар асри Сомониён [Матн] / Т.М. Гуломов, Фараҳнози Кӯҳан // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе: Сино, 2012. – №3/7 (99). – С.54-57.

[5-М]. Гуломов, Т.М. Саҳми донишмандони тоҷик дар ташаккули улум ва фарҳанги исломӣ [Матн] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе: Сино, 2017. – №3/2. – С.159-163.

[6-М]. Гуломов, Т.М. Инъикоси авомили истиқрори ислом дар Мовароуннахр тибқи сарчашмаҳои таърихии асрҳои IX-XII [Матн] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе: Сино, 2017. – №3/3. – С.121-125.

[7-М]. Гуломов, Т.М. Раванди ташаккулёбии донишҳои таърихӣ ва шеваҳои таърихнигории исломӣ дар асрҳои VIII-X [Матн] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2020. – №9. – С.86-91.

[8-М]. Гуломов, Т.М. Захват арабами основных центров Сасанидской империи и падение государство [Текст] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2021. – №1. – С.5-12.

[9-М]. Гуломов, Т.М. Роль иранских народов в распространении ислама [Текст] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2021. – №2. – С.5-13.

[10-М]. Гуломов, Т.М. Утверждение новой ценностной парадигмы в социально-религиозной жизни народов Центральной Азии [Текст] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2021. – №3. – С.12-20.

[11-М]. Гуломов, Т.М. Традиционные культуры и религиозные верования народов древнего Ирана в контексте исторического развития.

[Текст] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2021. – №4. – С.5-13.

[12-М]. Гуломов, Т.М. Инъикоси раванди исломгардонӣ ва исломпазирии бумиёни Хуросону Мовароуннаҳр дар сарчашмаҳои таърихӣ [Матн] / Т.М. Гуломов // Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. Шӯбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. – Душанбе: Дониш, 2021. – №1 (013). – С.26-32.

[13-М]. Гуломов, Т.М. Бозтоби муборизаҳои озодихонаи мардумони бумии Хуросон бар зидди истилогарони араб дар манбаҳои асримиёнагии форсӣ [Матн] / Т.М. Гуломов // Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. Шӯбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. – Душанбе: Дониш, 2021. – №2 (014). – С.36-43.

[14-М]. Гуломов, Т.М. Заминаҳои динӣ-фарҳангӣ ва иҷтимоӣ-иқтисодии паҳншавии ислом дар Хуросону Мовароуннаҳр [Матн] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2022. – №1. – С.49-54.

[15-М]. Гуломов, Т.М. Бозтоби муборизаҳои озодихонаи мардумони бумии Мовароуннаҳр бар зидди истилогарони араб дар манбаҳои асримиёнагии форсӣ [Матн] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2022. – №2. – С.22-32.

[16-М]. Гуломов, Т.М. Раванди ташаккули мазҳаби ҳанафия ва мактабҳои ҷараёнҳои он дар Хуросону Мовароуннаҳр [Матн] / Т.М. Гуломов // Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. Шӯбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. – Душанбе: Дониш, 2021. – №4 (014). – С.64-72.

[17-М]. Гуломов, Т.М. Таърихи муборизаҳои мазҳабӣ ва ташаккули ҳанафия дар замони Сомониён [Матн]: тибқи маълумоти сарчашмаҳои таърихӣ / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2022. – №5. – С.33-43.

[18-М]. Гуломов, Т.М. Нақши мазҳаби ҳанафия дар ташаккули ҳувият ва арзишҳои миллии тоҷикони Мовароуннаҳру Хуросон [Матн] / Т.М. Гуломов, А.А.Шамолов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2022. – №6. – С.14-27.

[19-М]. Гуломов, Т.М. Роль социально-политической и культурной деятельности мыслителей Хорасана и Мавераннахра в развитии и адаптации ислама [Текст] / Т.М. Гуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2022. – №7. – С.5-14.

[20-М]. Муллоҷонов, С.К., Ғуломов, Т.М. Хуросону Мовароуннаҳр дар остонаи қудратёбии Сомониён [Матн] / С.К. Муллоҷонов, Т.М. Ғуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2023. – №1. – С.5-14.

[21-М]. Ғуломов, Т.М. Нақши муборизаи Абумуслими Хуросонӣ дар сарнавишти халқи тоҷик [Матн] / Т.М. Ғуломов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2023. – №8. – С.5-12.

III. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои дигар чоп шудаанд:

[22-М]. Ғуломов, Т.М. Саҳми мутафаккирони тоҷик дар ташаккули тамаддуни исломӣ ва муқолаҳои тамаддунҳо [Матн] / Т.М. Ғуломов // Маҷмаи конференсияи илмӣ-назариявии байналмилалӣ “Ҷаҳонишавӣ ва гуфтугӯи тамаддунҳо дар замони муосир” бахшида ба 28-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 25-солагии Конститутсияи ҚТ ва 22-солагии Ваҳдати миллӣ, 17-18-майи соли 2019. ДДБ ба номи Носири Хусрав. – Бохтар, 2019. – С.256-263.

[23-М]. Ghulomov, T.M. Evolution of religious consciousness: from zoroastrism and other ethnoreligious beliefs and religions to islam [Text] / T.M. Ghulomov // Scientific Collection «InterConf», (39): with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (December 26-28, 2020). – Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 2020. – P.698-706.

[24-М]. Ghulomov, T.M. Socio-political and cultural activities of thinkers of Khorasan and Maverannahr in the development and adaptation of islam [Text] / T.M. Ghulomov // Социально-политическая и культурная деятельность мыслителей Хорасана и Мавераннахра в развитии и адаптации ислама. // Scientific Collection «InterConf», (48): (April 4-5, 2021). – USA: Washington, EnDeavours Publisher, 2021. – P.361-365.

[25-М]. Ғуломов, Т.М. Вазъи сиёсии шоҳаншоҳии Сосонӣ дар арафаи ҳуҷумҳои аъроб ва инъикоси он дар манобеи таърихӣ асрҳои IX-XII [Матн] / Т.М. Ғуломов // Маҷмаи конфронси илмӣ-назариявии ҷумҳуриявии «Масоили мубрами манбаъшиносии муосир», 12 ноябри 2016. – Душанбе, 2016. – С.72-82.

[26-М]. Ғуломов, Т.М. Саҳми донишмандони тоҷик дар ташаккули улум ва фарҳанги исломӣ [Матн] / Т.М. Ғуломов // Маҷмаи конфронси ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Ҳолат ва дурнамои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мамӯлики араб: марҳила, афзалият ва зарурияти ҳамкориҳо», 18 ноябри 2016. – Душанбе, 2016. – С.52-61.

[27-М]. Ғуломов, Т.М. Инъикоси омилҳои исломпазирии бумиёни Хуросони Бузург дар сарчашмаҳои таърихӣ асрҳои IX-XII [Матн] / Т.М. Ғуломов // Масоили муҳими таърихнигорӣ муосири тоҷик. Маҷмаи

конфронси илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ бахшида ба 25-солагии Иҷлосияи XVI-уми Шӯрои Олии ҶТ ш. Душанбе, 22 ноябри 2017. – Душанбе, 2017. – С.120-128.

[28-М]. Ғуломов, Т.М. Инъикоси муборизаҳои миллӣ-озодихонаи халқи тоҷик дар осори С. Айнӣ [Матн] / Т.М. Ғуломов // Маводи конфронси илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ таҳти унвони “Саҳми Садриддин Айнӣ дар эҳёи таърих ва фарҳанги халқи тоҷик” бахшида ба 140-солагии Ҷаҳрамони Тоҷикистон Садриддин Айнӣ, 22 ноябри 2018. – Душанбе, 2018. – С.104-112.

[29-М]. Ғуломов, Т.М. Проблемаҳои муосири фаъолияти бойгонидорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: мушкилот ва дурнамо [Матн] / Т.М. Ғуломов // Масъалаҳои мубрами бойгоншиносии муосири тоҷик: мушкилот ва дурнамо. Маводи конфронси илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ бахшида ба 90-солагии Хадамоти бойгонӣ дар Тоҷикистон ва 20-солагии қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Хазинаи бойгонии миллӣ ва муассисаҳои бойгонӣ, 22 ноябри 2019. – Душанбе, 2019. – С.10-16.

[30-М]. Ғуломов, Т.М. Ташкили ҶМШИ Тоҷикистон-ташаббуси фарзандони фарзонаи миллат [Матн] / Т.М. Ғуломов // Тоҷикистон дар масири таърих. Маводи конфронси илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ бахшида ба 95-солагии Эълумияи таъсисёбии ҶМИШ Тоҷикистон, 12 марти 2020. – Душанбе, 2020. – С.69-74.

[31-М]. Ғуломов, Т.М., Неъмонов, Б.З. Раванди ташаккулёбии донишҳои таърихӣ ва шеваҳои таърихнигорӣ дар аҳди Сомониён [Матн] / Т.М. Ғуломов, Б.З. Неъмонов // Суннатҳои Сомониён ва таъсиргузори он дар фарҳангу тамаддуни мардумони Осиёи Марказӣ ва Шарқи Наздик. Маводи конфронси илмӣ-назариявии ҷумҳуриявии кафедраи таърихи дунёи қадим, асрҳои миёна ва бостоншиносӣ, 14 марти 2020. – Душанбе, 2020. – С.254-263.

[32-М]. Ғуломов, Т.М. Абурайҳон Берунӣ – ахтари тобноке дар самои улуми ҷаҳон [Матн] / Т.М. Ғуломов // Абурайҳон Берунӣ – ахтари тобноке дар самои улуми ҷаҳон. Маводи конфронси илмӣ-назариявии байналмилалӣ бахшида ба 1050-солагии Абурайҳон Берунӣ, ш. Душанбе, ДДОТ ба номи С. Айнӣ, 20 майи 2023. – Душанбе, 2023. – С.349-357.

Ба автореферати диссертатсия аз ҷониби шахсони зерин тақризҳо навишта шуда, ба шурои диссертатсионӣ ворид шудаанд:

1. Сарходими илмии шуъбаи таърихи қадим, асрҳои миёна ва нави Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши АМИТ, Узви вобастаи АМИТ доктори илмҳои таърих, профессор Пирумшоев Ҳ. Тақриз мусбат буда, 4 эрод дорад. Эродҳо чунинанд: 1) Дар

муқаддима, дар саҳифаи 3-юм омадааст, ки: «арабҳо шоҳаншоҳии бузург (Сосониён)-ро на танҳо аз байн бурданд, балки низоми нави сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангиро тавассути ойинаи навини хеш дар амал татбиқ сохтанд!» Ин дар ҳолест, ки дар манобеъ ва адабиёти илмӣ зикр шудааст, ки низоми идории Хилофати Араб нусхаи давлатдорӣ Сосониён буда, танҳо бо иваз шудани ному унвонҳо вазъ дигар нашуда, дар иқтисодиёт ва хоҷагии деҳот ишғолгариҳои араб тақрибан дигаргунӣ накардаанд; 2) Дар саҳифаи 9-ум хатоӣ техникӣ дар он ифода меёбад, ки давоми асарҳо бо ҷой доштан дар ин варақ ба саҳифаи дигар гузаронида шудааст; 3) Дар саҳифаи 35-ум хуб мешуд ба мисли қисмати русии автореферат дар мавриди баёни муҳорибаҳои Қодисия, Наҳованд солҳои онҳо бо рақам нишон дода мешуд (628, 637, 643).; 4) Хуб мешуд ба номҳои ашхос ва мавзӯҳои ҷуғрофӣ, ки ду тарзи навишт доранд, аҳамияти ҷиддӣ дода шуда, якранг карда мешуд.

2. Доктори илмҳои таърих, профессори кафедраи таърих ва диншиносӣ Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи Моёншо Назаршоев Ҳочибеков Э. Тақриз мусбат буда, 2 эрод дорад. Эродҳо чунинанд: 1) Дар баъзе саҳифаҳои автореферат ғалатҳои ҷузъӣ, ки аслан моҳияти техникӣ (партофта шудани ҳуруф) ва имлоӣ доранд, ба мушоҳида мерасад; 2) Дар зербоби аввали боби дувум шарҳи ҳодисаҳои таърихӣ фосилаи дуру дарози таърихро дар бар гирифта, баъзан воқеаҳои таърихӣ аз маҳдудии хронологӣ берун баромадааст. Хуб мешуд вобаста ба мазмуну муҳтавои асосии рисола воқеаҳои таърихӣ ихтисор карда мешуд.

3. Доктори илмҳои таърих, профессор, мудири кафедраи таърих ва диншиносӣ Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон Ҳомидзода Фурқат. Тақриз мусбат буда, 2 эрод дорад. Эродҳо чунинанд: 1. Ба андшаи мо, дар автореферати диссертатсия таърихнигорӣ муҳорибаи хунини Талас, ки соли 751 байни Хилофати араб ва империяи Тан ба амал омада, тақдири Мовароуннаҳрро ҳал намуд ва Суғд ба ҳайати Хилофат дохил шуд, аз мадди назари муаллиф дур мондааст; 2. Дар автореферат баъзе ғалатҳои имлоӣ-техникӣ мушоҳида мешаванд, ки ислоҳи онҳо боиси боз ҳам баланд гардидани арзиши рисола хоҳад буд.

4. Доктори илмҳои фалсафа, профессори кафедраи илмҳои ҷомеашиносӣ ва гуманитарии филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов дар ш. Душанбе А.А. Шамолов. Тақриз мусбат буда, 2 эрод дорад. Эродҳо чунинанд: 1) Шарҳи сарчашма ва адабиёти илмӣ ҳам дар муқаддимаи кор ва ҳам дар зербобҳои боби аввал ба роҳ монда шудааст, ки мазмуну мундариҷаи онҳо бо ҳам монанд мебошанд; 2)

Диссертант дар баррасии боби дуом ба вазъи сиёсӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодиву бухронҳои шадиди динӣ дар ҷомеаи сосонӣ зиёд мароқ зоҳир намуда, аз баррасии масъалаи асосӣ каме дур рафтааст; 3) Дар баррасии зербоби дуоми боби сеюм ба масъалаи муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр ба муқобили истилогарони араб зиёд тавачҷуҳ зоҳир намуда, нақши бумиёни Хуросону Мовароуннаҳрро дар муборизаҳои миллӣ-озодихоҳӣ аз будаи зиёд ба қалам додааст.

5. Доктори илмҳои таърих, профессори кафедраи таърихи ватанӣ ва умумии Донишгоҳи славянии Тоҷикистону Русия Сайдалӣ Муҳиддинов. Такризи мусбат буда, эрод дорад.

Интихоби муқарриси расмӣ ва муассисаи тақриздиханда бо он асоснок карда мешавад, ки онҳо аз рӯи ихтисоси 07.00.09 – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ дар сатҳи дахлдор таҳқиқоти илмӣ анҷом додаанд.

Шӯрои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки дар натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионии унвонҷӯ:

Масъалаҳои “Таърихнигории забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр дар асрҳои VIII-X” коркард карда шуданд;

Исбот карда мешавад, ки бори аввал дар илми таърихнигорӣ ва манбаъшиносӣ, заминаҳо, роҳҳо ва вижагиҳои гуногуни забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр дар асрҳои VIII-X таҳқиқ гардидааст. Бо таҳлили сарчашмаву осори муҳаққиқони ватаниву хориҷӣ навгониҳои илмӣ рисола дар самти таърихнигории вижагиҳои забткориҳои араб, муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр дар асрҳои VIII-X, заминаҳо ва омилҳои асосии ба ойини нав гаравидани мардумони бумии Хуросону Мовароуннаҳр, хусусият ва марҳилаҳои асосии муборизаҳои мардумии минтақа, моҳияти муборизаҳои озодихоҳӣ ва мақсади вазифаҳои онҳо, нақши мазҳаби ҳанафӣ дар истиқрори ислом дар Хуросону Мовароуннаҳр таҳқиқ ва муайян карда шуданд.

Пешниҳод карда мешавад, ки замони он расидааст, ки дар Тоҷикистон тамоми осори марбут ба замони истилои араб ва истиқрори ислом бо алифбои имрӯзаи тоҷикӣ баргардон, тарҷума ва нашр карда шавад, то мардуми кишвар аз воқеаи таърих огоҳ шаванд. Таърихи раванди забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр ва сабабҳои ба ин дин гаравидани тоҷикон мавриди пажӯҳиш қарор гирифта, натиҷаҳои ин таҳқиқот дар маҷмуаи

чудогона ба нашр расонда шавад. Дар чаҳорчӯбаи барнома ва лоиҳаҳои илмӣ замони паҳншавии ислом дар байни аҳоли аз нигоҳи донишмандони таърих, фалсафа, сиёсатшиносӣ ва забону адабиёт омӯхта шавад. Муборизаи аҷдоди тоҷикон алайҳи истилогарони аҷнабӣ дар таҳқиқоти чудогона баррасӣ ва арзёбӣ карда шавад. Аз рӯи маводи бадастомада курси махсус барои донишҷӯёни факултетҳои таърих ва шарқшиносии муассисаҳои олии кишвар ба роҳ монда шавад. Доир ба нақши аҷдоди тоҷикон дар густариши ислом ва мазҳаби ҳанафия дар сарзамини Ҳиндустон ва Осиёи Ҷанубу Шарқӣ лоиҳаи илмӣ тарҳрезӣ гашта, натиҷаҳои он дар монографияи алоҳида ба нашр расонда шавад. Бори аввал аст, ки ин масъалаҳои мазкур аз ҷониби муаллиф дар чаҳорчӯбаи диссертатсияи докторӣ қорӣ карда шудааст.

Аҳаммияти назариявӣ ва илмию амалии таҳқиқот ба таҳқиқи масъалаи муҳимми раванди забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр бар асоси маълумоти манбаҳои таърихӣ давраи таҳқиқ ба забони форсӣ арабӣ, осори ҷуғрофӣ-таърихӣ сайёҳону муаррихони асрҳои миёна, таҳқиқотҳои олимону муҳаққиқони русу араб, аврупоӣ, амрикоӣ ва дастовардҳои илмӣ таърихнигорони ватанӣ таъкиқ мекунанд. Мавзуи таҳқиқот аз таҳлили маводу манбаҳои таърихӣ форсӣ арабӣ ва осори муҳаққиқони муосири ватанию хориҷӣ иборат мебошад ва раванди забткориҳои арабу муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳрро дар асоси вазифаҳои бамиёнгӯзошташуда, ки усулҳои шаффофият, таърихият ва мушаххасотро ба назар гирифтаанд, фаро мегирад.

Аҳаммияти илмию амалии таҳқиқоти мазкур дар он ифода меёбад, ки дар асоси таҳлилҳо ва таҳқиқҳо раванди забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр муайян гардидааст. Омӯзиши таҳқиқоти мазкур ҳамчун мавзуи муҳимми таърихӣ, на танҳо аҳаммияти калони илмиву амалӣ дорад, балки барои равшан сохтани саҳифаҳои таҳқиқнагардида ва норавшани таърихи асрҳои миёнаи халқи тоҷик, инчунин барои тарбияи наслҳои ҷавони имрӯза ва ояндаи миллат кумаки амалӣ хоҳад расонд.

Аҳаммияти амалии дигари рисолаи мазкур дар муаррифии аҳволу осори олимону мутафаккирони асрҳои миёнаи минтақа ва саҳми беназири онҳо дар ташаккул ва инкишофи улум иборат аст. Инчунин таҳқиқоти мазкур метавонад зимни таҳияи корҳои илмӣ доир ба масъалаҳои муҳимми таърихӣ ва фарҳанги халқи тоҷик ва мардумони ҳамҷавор тартиб додани барномаҳо, дастурҳои таълимӣ, таҳияи курсҳои махсус доир ба масъалаи

забткориҳои араб дар минтақаи мавриди таҳқиқ барои донишҷӯёни макотиби олии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шавад. Дар давоми чор соли охир натиҷаҳои таҳқиқоти муаллиф дар раванди таълиму тарбия дар факултаи таърихи ДМТ барои донишҷӯёни курси сеюм дар шакли «Курси махсус» ба таври васеъ истифода шудаанд.

Масъалаи “Таърихнигории забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр дар асрҳои VIII-X” бори аввал дар асоси маълумоти сарчашмаҳои таърихӣ ва осори муҳаққиқони ватанию хориҷӣ таҳқиқу баррасӣ гардида, ҷойгоҳи ин масъала дар таъриху фарҳанги халқи тоҷик **баён гардидааст.**

“Таърихнигории забткориҳои араб ва муборизаҳои истиқлолхоҳонаи мардуми Хуросону Мовароуннаҳр дар асрҳои VIII-X” таҳқиқу баррасӣ гардида, паёмадҳои он барои миллати тоҷик **муайян карда шудааст.**

Дар диссертатсия тамоми паҳлӯҳои раванди забткориҳои араб, муборизаҳои озодихоҳии мардуми Хуросону Мовароуннаҳр ва паёмадҳои он барои минтақа дар асоси маълумоти сарчашмаҳои таърихӣ ва нуқтаи назари муҳаққиқони ватанию хориҷӣ **омӯхта шудааст.**

Пешниҳод гардид, ки бо мақсади мубориза бурдан алайҳи ифротгарӣ ва терроризм ва бедор кардани руҳияи ватандӯстии насли наврас омӯхтани давраи мазкур дар курсҳои кӯтоҳмуддат дар доираи барнома ва лоиҳаҳои махсус ба роҳ монда шавад

Баррасии этимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки дар таҳияи диссертатсия сарчашмаҳои хаттии таърихӣ, дақиқияти маълумот, кифоя будани сарчашмаҳои таърихӣ, маводи таҳқиқотӣ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқот, таҳлил, баррасӣ ва муқоисаи илмию амалии нуқтаҳои мавзӯи таҳқиқшаванда, **истифода гардида**, хулосаву тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ пешниҳод гардидаанд.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Нуқтаҳои асосии пажӯҳиш дар конференсияҳо ва семинарҳои гуногуни илмию амалии донишгоҳию ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, аз ҷумла дар маводи конференсияи байналмилалии «Ҷаҳонишавӣ ва гуфтугӯи тамаддунҳо дар замони муосир» (16.05.2019, ш.Бохтар), онлайн-конференсияи байналмилалии Британияи Кабир (Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 2020. 1851 p. ISBN 978-0-216-01072-7. – P.698-706), онлайн-конференсияи байналмилалии ш. Вашингтони Амрико (Scientific Collection «InterConf», (48):(April 4-5, 2021). USA: Washington, ISBN 979-1-293-10109-3USA. En

Deavours Publisher, 2021. 1079 p. – P.361-365), конфонси илмӣ-назариявии байналмилалӣ “Бахшида ба 1050-солагии Абурайҳон Берунӣ” (20 майи 2023 ш. Душанбе), маводи конференсияи байналмилалии «Масъалаҳои мубрами таърих ва фарҳанги халқҳои Осиё Марказӣ» (24-25.10.2023, ш.Хучанд) ва дигар конфонсҳои сатҳи ҷумҳуриявӣ ва дохилидонишгоҳии илмию назариявӣ баён шуда, бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ нашр шудаанд. Ҳамзамон дар 29 мақолаи илмӣ ва илмиву оммавие, ки 18-тои он дар нашрияҳои шомили маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон воридбуда, дар 3 монографияи муаллиф инъикос ёфтааст.

Дар маҷлиси 12 июни соли 2024 шурои диссертатсионӣ қарори сазовор донишдани Ғуломов Тоҷиддин Мирзоалиевич бо дараҷаи илмии доктори илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.09 – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ қабул намуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ 16 нафар иштирок доштанд, аз ҷумла 5 нафар докторони илм аз рӯи ихтисоси 07.00.09 – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ. Аз 16 нафар аъзои шурои диссертатсионӣ, ки ба шуро шомиланд, овоз доданд: “тарafdор” – 15 нафар, “муқобил” – 1 нафар, “бюллетенҳои бевътибор” – нест.

Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои таърих

Расулиён Қ.

Котиби илмии шурои диссертатсионӣ,
доктори илми таърих

Умаров А.Қ.

12.06.2024